

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
18/2012 vp**

**Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairaus-
vakuutuslain muuttamisesta, lasten kotihoidon
ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 4 ja
6 §:n muuttamisesta sekä lasten päivähoidosta
annetun lain 11 a §:n muuttamisesta**

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä syyskuuta 2012 lähettäänsä hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta, lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 4 ja 6 §:n muuttamisesta sekä lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n muuttamisesta (HE 111/2012 vp) valmistelevalle käsiteltäväksi sosiaali- ja terveystieteiden valtiokuntaan samalla määrännyt, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava asiasta lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Pekka Humalto, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- TANE:n miesjaoston puheenjohtaja Kari Uotila, tasa-arvoasiain neuvottelukunta

- vanhempainvapaatyöryhmän puheenjohtaja Maria Kaisa Aula
- ekonomisti Ilkka Kaukoranta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- lakimies Anja Lahermaa, Toimihenkilökeskujärjestö STTK ry
- asiantuntija, OTK Johan Åström, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- toiminnanjohtaja Anu Uhtio, Adoptioperheet ry
- puheenjohtaja Jouko Huttunen, Suomen Monikkoperheet ry
- koulutussuunnittelija Anna Moring, Sateenkaariperheet ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- tasa-arvovaltuutettu Pirkko Mäkinen
- sosiaali- ja oikeuden professori Pentti Arajärvi
- Akava ry
- Suomen Yrittäjät ry

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan isälle oikeutta 54 arki-

päivän pituiseen isyysvapaaseen, joka ei ole siirrettävissä toiselle vanhemmalle. Samalla isälle tarkoitettua vapaata yksinkertaistetaan ja joustavoitetaan siten, että aiemmat isyysvapaa ja isä-

kuukausi yhdistetään yhdeksi isyysrahakaudeksi ja isyysvapaan voi pitää lapsen 2 vuoden ikään mennessä. Oikeus isyysrahaan ei ole enää sidoksissa vanhempainrahaan, eikä se vähennä vanhempainrahaan oikeuttavia päiviä. Vanhempainrahakaudet muodostuvat jatkossa 105 arkipäivän pituisesta äitiysrahakaudesta, 158 arkipäivän pituisesta vanhempainvapaasta, jonka käytöstä vanhemmat voivat keskenään sopia, sekä isän omasta enintään 54 arkipäivän pituisesta isyysrahakaudesta.

Esityksen tavoitteena on lisätä isien pitämiä perhevapaita. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää esityksen tavoitetta tärkeänä ja tarpeellisena ja puoltaa esityksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Perhevapaiden jakautuminen

Isäkuukausi otettiin käyttöön vuonna 2002 toteutetulla uudistuksella. Isien perhevapaiden käyttö on järjestelmän myöhemmän kehittämisen myötä lisääntynyt, mutta naiset käyttävät silti edelleen valtaosan erityisesti pitkistä vapaisista. Eniten isät käyttävät vapaata yhdessä äidin kanssa. Vuonna 2011 äitiys- ja vanhempainrahakaudella isyysrahaa maksettiin 73 prosentille isistä. Vanhempainrahaa, jota voidaan maksaa vain isälle tai äidille, käytti vuonna 2011 sen sijaan vain 3,3 prosenttia isistä, kun isäkuukautta ei lasketa mukaan. Isäkuukauden käyttäminen on vuodesta 2004 lisääntynyt merkittävästi, mutta edelleenkin vain 26,9 prosenttia isistä sitä käytti vuonna 2011. Perhevapaiden keskittymisen äideille johtaa naisten pitkiin poissaoloihin työstä. Tämä vaikeuttaa heidän sijoittumistaan pysyvään työsuhteeseen ja heikentää palkkakehitystä sekä mahdollisuuksia edetä uralla.

Isien käytettäväksi tarkoitetuilla vapailta tavoitellaan perhevapaiden tasaisempaa jakautumista vanhempien kesken. Isälle kohdennettu vapaa tukee aktiivista isyyttä ja jaettua vanhemmuutta ja lähentää isää ja lasta. Isän hoitovastuun aikana vanhemmat tottuvat siihen, että myös isä voi ottaa yksin vastuun lapsen hoitamisesta äidin ollessa töissä. Äitien ja isien asenteil-

la on selvitysten mukaan suuri vaikutus perhevapaiden jakamiseen vanhempien kesken. Isän omalla vapaalla on todettu olevan myönteinen vaikutus paitsi vanhempien asenteisiin hoivavastuusta, myös asenteisiin yhteiskunnassa yleisemminkin.

Pohjoismaissa tehtyjen selvitysten ja saatujen kokemusten mukaan isät käyttävät varmin sellaiset vapaat, jotka ovat nimenomaan isän käytettävissä ja jotka perhe menettää silloin, jos isä ei niitä käytä. Niissä maissa, joissa pelkästään isille suunnattuja vapaita on lisätty, on isien perhevapaiden käyttö lisääntynyt. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitääkin tarpeellisena ja oikeansuuntaisena sitä, että esityksellä parannetaan nimenomaan isien oikeutta itsenäiseen isyysvapaaseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että isien oikeutta pitää perhevapaita kehitetään jatkossakin.

Isyysrahakauden rajoitus lapsen kuoleman vuoksi

Voimassa olevan lain mukaan äitiys- ja isyysrahaa maksetaan äitiys- tai isyysrahakauden loppuun, jos lapsi syntyy kuolleena tai kuolee äitiys- tai isyysrahakauden aikana. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että isyysrahaa maksettaisiin jatkossa vain 12 arkipäivältä lapsen kuolinpäivän jälkeen, enintään kuitenkin isyysrahakauden tai sen jakson loppuun. Äitiysraha maksettaisiin kuten nykyisinkin äitiysrahakauden loppuun. Ehdotettua isyysrahan maksamisen muutosta ei esityksessä perustella.

Äidin ja isän vanhempainrahakaudet ovat eripituiset, ja lapsen kuoleman ja isyysvapaan ajan kohta vaikuttavat siihen, syntyykö ja missä määrin eroa siinä, kuinka pitkältä ajalta toisaalta äitiysrahaa ja toisaalta isyysrahaa lapsen kuoleman jälkeen maksetaan. Valiokunta painottaa, että molemmat vanhemmat tarvitsevat aikaa toipuakseen lapsen kuolemasta. Valiokunta korostaa äidin ja isän yhdenvertaista kohtelua lapsen kuoleman sattuessa ja pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveystieteiden lisäksi vielä selvittää, voitaisiinko ehdotetusta rajoituksesta luopua.

Erilaisten perhetyyppien yhdenvertainen kohtelu

Oikeus isyysrahaan on isällä tai ottoisällä, joka asuu yhteisessä taloudessa lapsen äidin kanssa. Rekisteröidyssä parisuhteessa oikeus isyysvapaaseen on puolisolla, joka adoptoi parisuhteen toisen osapuolen lapsen. Sen sijaan isyysrahaa ei makseta ns. etäisälle. Valiokunta huomauttaa, että myös niillä isillä, jotka eivät asu lapsen äidin kanssa, tulisi olla mahdollisuus omaan aikaan lapsensa kanssa. Hallituksen esityksessä todetaan, että isyysrahaa koskevan ehdotuksen valmistelun yhteydessä on keskusteltu tarpeesta ottaa perhevapaita kehitettäessä tarkasteluun myös mm. ns. etäisät, yksinhuoltajat ja monikkoperheiden erityistarpeet. Valiokunta pitää tätä erittäin tärkeänä ja kiirehtii perhevapaiden kokonaisuudistusta.

Monikkoperheissä jokaisen lapsen mahdollisuus omaan aikaan isän kanssa ei toteudu, koska isällä ei ole oikeutta isyysvapaaseen toisesta lapsesta. Valiokunta katsoo, että oikeus yhteiseen aikaan isän kanssa tulisi kuulua jokaiselle perheeseen syntyvälle tai adoptoitavalle lapselle. Tämä takaisi myös samassa perheessä lasten välisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon. Valiokunnan käsityksen mukaan isyysvapaa voisi monikko- ja adoptioperheissä määräytyä siten, että

kaksosperheissä tai kahden lapsen yhtäaikaisses- sa adoptiossa isyysvapaa olisi yhteensä vähintään 54+18 arkipäivää, kolmosista vastaavasti vähintään 54+18+18 jne. Valiokunta pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta vielä selvittää, voitaisiinko lakiesitystä muuttaa monikko- ja adoptioperheiden osalta.

Yhden huoltajan perheissä perhevapaan kokonaispituus jää isyysrahakautta vastaavaa aikaa lyhyemmäksi kuin kahden huoltajan perheissä. Isyysvapaoikeus ja sitä vastaava vapaan pidennys ei toteudu myöskään rekisteröidyssä parisuhteessa, jos isyysvapaaseen oikeutettu puoliso jää äitiyslomalle.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta katsoo, että kaikilla lapsilla tulee olla perhetyypistä riippumaton, perhevapaalainsäädännön takaama oikeus saada hoivaa vanhemmilta. Valiokunta pitää tärkeänä, että perhevapaalainsäädäntöä uudistetaan pikaisesti siten, että eri perhetyyppien tarpeet otetaan paremmin huomioon.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 6 päivänä marraskuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tarja Filatov /sd
vpj. Anne-Mari Virolainen /kok
jäs. Markku Eestilä /kok
Sanni Grahn-Laasonen /kok
Anna Kontula /vas
Jari Lindström /ps
Lea Mäkipää /ps

Elisabeth Nauclér /r
Annika Saarikko /kesk
Mikko Savola /kesk
Eero Suutari /kok
Katja Taimela /sd
Jani Toivola /vihr
vjäs. Anu Vehviläinen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

neuvotteleva virkamies Marjaana Kinnunen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Yhden huoltajan perheiden ja monikkoperheiden osalta suhtaudumme valiokunnan lausuntoon positiivisesti. Perhekäsitykseemme vedoten emme kuitenkaan voi hyväksyä niin sanottujen sateenkaariperheiden osalta isyysvapaiden ehtojen muuttamista valiokunnan lausunnossa esitetyllä tavalla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 6 päivänä marraskuuta 2012

Jari Lindström /ps
Lea Mäkipää /ps
Mikko Savola /kesk